

Verlaging van erfpachten.

Nu de strijd om verlaging van vaste lasten in het brandpunt der belangstelling staat, lijkt het mij nuttig de verlaging der erfpachten eens nader in beschouwing te nemen. Vele industriele ondernemingen zijn n.l. gevestigd op in erfpacht verkregen terreinen, waarvan de jaarlijksche canon een vaste last beteekent, welke die ondernemingen in een nadeelige positie brengt t. o. v. van concurrerende bedrijven, welke op eigendomsgrond zijn gevestigd. Vond aankoop plaats met eigen kapitaal dan zijn er immers voor laatstbedoelde bedrijven geen jaarlijks terugkerende vaste lasten aan verbonden.

In de erfpachtsverordening der Gemeente Soerabaja komt een bepaling voor, welke de mogelijkheid tot verlaging van den canon schept. Deze bepaling (art. 5) luidt als volgt:

„De jaarlijks door den erfpachter te betalen pachtsom wordt om de vijftien jaren te rekenen vanaf de inschrijving van het erfpachtsrecht, door den Stadsgemeenteraad herzien.

In dit geval mag de eventueele verhooging van de pachtsom telkenmale niet meer bedragen dan 10% van die som”.

Hieruit blijkt dat een herziening over de geheele linie niet mogelijk is, want de periodieke herziening vindt slechts plaats om de 15 jaar, gerekend vanaf de inschrijving van het erfpachtsrecht. Deze bepaling schept onbillijkheden, waaraan blijkbaar bij het ontwerpen der verordening niet gedacht is, want ze maakt, dat de vaststelling van den canon voor een 15 jarige periode geheel afhankelijk is van de toevallige conjunctuur op het tijdstip der herziening. Dat kan dan voor den eenen erfpachter zeer voordelig uitvallen, voor een anderen echter hoogst nadeelig en dat blijft waarschijnlijk zoo gedurende de geheele erfpachtsperiode, omdat de 15 jaar welke er telkens moeten verlopen, ongeveer overeenstemmen met den duur van een conjunctuurencyclus. Voor diegenen wier erfpachtsovereenkomst gesloten werd in een periode van depressie zal het herzieningstijdstip immers met groote waarschijnlijkheid wederom in een depressieperiode vallen, terwijl de in de topjaren gesloten overeenkomsten weer in een tijdvak van opgaande conjunctuur aan een herziening zullen moeten worden onderworpen. Voor eerstbedoelden valt zulks dus gunstig, voor de laatstbedoelden daarentegen ongunstig uit.

Men denke zich eens het volgende geval in. De contracten van 1921 worden thans verlaagd voor de periode 1936—1951. Over eenige jaren komen de overige contracten aan de beurt van herziening. Intusschen heeft zich de waarde der gronden weer hersteld (dat veronderstellen we

natuurlijk). Dan is er uiteraard geen aanleiding voor verlaging, de betreffende contracten blijven dus of ongewijzigd, of worden verhoogd.

De contracten van 1921 verkeeren daardoor in een buitengewoon gunstige positie, waartegen die der latere contracten wel heel schril afsteekt.

Deze onbillijkheden zouden vermeden kunnen worden door een *algeheele* 15-jaarlijksche herziening van canonbedragen, al zal het wellicht weer zijn bezwaren meebrengen dat een tegen het eind der 15 jarige periode tot stand gekomen erfpachtscontract al na korten tijd aan een herziening blootstaat, welke een verhooging van den canon zou kunnen beteekenen. Toch behoeft dat bezwaar niet te breed uitgemeten te worden, want de conjunctuursinvloeden in betrekkelijk dicht bij elkaar liggende jaren zullen in den regel geen buitensporige verschillen te zien geven, tenzij het herzieningstijdstip juist in een crisisperiode valt, doch dan kan een herziening van den canon voor den betrokkene niet anders dan aangenaam zijn, want ze zal immers eventueel op een verlaging moeten neerkomen.

Alvorens dieper in te gaan op een verlaging der canons lijkt het raadzaam te onderzoeken uit welke elementen het canonbedrag is opgebouwd of laten we de vraag liever omkeeren: welke voor de Gemeente aan de erfpachtsperceelen verbonden lasten moeten minstens gedekt worden door de canon, wil er van een gezond bedrijf sprake kunnen zijn?

De lasten aan den eigendom der gronden verbonden zijn de volgende:

- 1e rente over het geïnvesteerde kapitaal,
- 2e administratiekosten,

Behalve deze worden echter dikwijls ook als lasten beschouwd; *)

- 3e aflossing van de op de perceelen rustende leeningsschuld,
- 4e de verplichting tot overname der opstallen bij de beëindiging der erfpacht.

Laat ons deze lasten eens wat nader bekijken.

1e Rente over het geïnvesteerde kapitaal,

Opzettelijk wordt hier gesproken van het *geïnvesteerde* kapitaal en niet van het geleende kapitaal.

De rente over het niet geleende deel van het geïnvesteerde kapitaal beteekent immers evengoed een offer voor de Gemeente, aangezien ze de met dat eigen kapitaal op andere wijze te kweken rente derft. Bovendien zou het niet logisch zijn om de grootte van het canonbedrag te

*) Zie Reuvekamp: Het Gemeentelijk Grondbedrijf, pag. 38 e. v.

Zie Gundlach: Gemeentelijke Grondbedrijven in Ned. pag. 16.

doen beïnvloeden door de *toevallige* omstandigheid dat de Gemeente de gronden gekocht heeft met *eigen* middelen, waarover dus geen rente *betaald* wordt.

Indien de aankoop der gronden geheel uit eigen middelen is bestreden ware de rentevoet minstens te stellen op de normale kapitaalrente d.w.z. de rente van „goudgerande waarden” welke ongeveer pari staan. Aangezien echter het grootste gedeelte van het in het Soerabajasch Grondbedrijf gestoken geld afkomstig is uit door de Gemeente gesloten obligatieleeningen, vormt de daarover te betalen rente de aangewezen maatstaf.

2e Administratiekosten.

Deze kosten omvatten de kosten van boekhouding, invordering en toezicht en vereischen geen nadere toelichting.

3e Aflossing van schuld.

Wanneer in den canon een post voor aflossing van de op het perceel rustende leeningsschuld begrepen is, komt de zaak er in wezen op neer, dat *de grond zelf* door den erfpachter wordt *betaald*, hetgeen in strijd is met het begrip *pacht*, want onder pacht is slechts te verstaan een vergoeding voor het *gebruik* van den grond, of zooals de wet het uitdrukt: de pachtsom wordt bedoeld als een *erkenning van het eigendomsrecht* van dengene die het erfpachtsrecht verleende (art. 720 B.W.).

Het kan derhalve niet de bedoeling van den wetgever zijn geweest, dat in de pacht tevens begrepen zou zijn een bedrag wegens restitutie van de door den eigenaar met geleend betaalde koopsom.

4e Opstallen.

Volgens art. 726 B.W. kan de erfpachter bij het eindigen van zijn recht van den eigenaar geen vergoeding eischen voor de door hem gebouwde opstallen e.d., doch hij mag ze wel afbreken, mits daardoor geen schade aan den grond wordt toegebracht (art. 725 B.W.).

In de Soerabajasche Erfpachtsverordening is evenals bij vele andere Gemeenten de wettelijke regeling in zooverre aangevuld, dat bij beëindiging van het erfpachtsrecht een vergoeding uitgekeerd wordt voor de door den erfpachter gebouwde en nog aanwezige gebouwen (art. 17 en 18).

Deze regeling zal doorgaans voordeliger voor den erfpachter uitkomen dan het afbreken van het door hem gebouwde waartoe art. 725 B.W. hem het recht verleent. Doch het is wel duidelijk dat dit voordeel in een nadeel voor den erfpachter verandert, indien in de pachtsom een zodanig bedrag wordt gecalculeerd, dat de eigenaar van

den grond bij de beëindiging der erfpacht in staat wordt gesteld uit die geaccumuleerde bedragen en de daarop gekweekte rente de vergoeding voor de opstallen te bestrijden. Het gaat m.i. niet aan die vergoeding aan den erfpachter zodoende tot een wassen neus te maken.

Daarentegen eischt een voorzichtige financieele politiek echter wel, dat tijdig voorzieningen worden getroffen met het oog op de financieele consequenties voor welke de eigenaar, i.c. de Gemeente, bij de beëindiging der erfpachtscontracten kan worden gesteld. Wordt zulks nagelaten, dan bestaat groote kans, dat de erfpachtsovereenkomst als *verplichting*, opgelegde investatie van kapitaal in vaste goederen (n.l. de verplichting tot aankoop der nog aanwezige opstallen) hoogst ongelogen komt in verband met de beschikbare middelen. Bij een verstandig financieel beleid zal dan ook getracht worden reserves te vormen, waaruit de toekomstige verplichtingen kunnen worden gekweten en de belegging dier reserves zal uit gemakkelijk realiseerbare activa moeten bestaan.

Tusschen haakjes zij nog opgemerkt, dat de waarde van de door Gemeente verkregen opstallen voor haar verloren zou kunnen gaan, wanneer aan den grond een andere bestemming moet worden gegeven. In dat geval ware de betaalde afkoopsom ten laste van het nieuwe gebruiksdoel te brengen.

*
* *

De *minimum* grens van de erfpachtscanon wordt, zooals hierboven getracht werd duidelijk te maken, gevormd door de rente over het geïnvesteerde kapitaal vermeerderd met de administratiekosten.

In dat geval is er echter in het geheel geen voordeel voor de gemeenschap aan de uitgifte in erfpacht verbonden en dat ligt natuurlijk niet in de bedoeling. Het komt mij voor dat het volkomen rationeel is om voor de berekening van den erfpachtscanon niet den kostprijs op het moment van uitgifte als basis te nemen doch de op dat tijdstip geldende *verkoopwaarde* *).

Een van de voornaamste overwegingen, welke uitgifte in erfpacht preferabel maken boven verkoop, berust op het behoud voor de gemeenschap van de toekomstige waardeinstijgingen van den grond.

De *kooper* geniet die waardeinstijgingen zelf, doch draagt tevens het risico van waardedaling. Er zit naar mijn gevoelen dan ook stellig iets onlogisch in wanneer de Gemeente wel de waardeinstijging van den grond empocheert in den vorm van verhoogingen van den canon, dus profijt trekt van de goede kansen, doch de kwade kansen geheel afwentelt op den erfpachter door een

*) Vgl. Reuekamp: Het Gemeentelijk Grondbedrijf, pag. 40, v/d Vlies: Het Gemeentelijk Grondbedrijf, pag. 122.

vermindering van den canon bij eventuele waarde-daling van den grond achterwege te laten.

Naar mijn meening ware de volgende gedrag-slijn jegens erfpachters de meest redelijke.

De canon wordt *bij het sluiten* der overeen-komst berekend als volgt:

- 1e De verkoopwaarde van den grond wordt bepaald.
- 2e Daarover wordt een jaarlijksche rente bere-kend op de wijze als hierboven werd aan-gegeven.
- 3e Administratiekosten worden gesteld op een zeker percentage van de verkoopwaarde.
- 4e Voor risicopremie wordt eveneens een zeker percentage over de verkoopwaarde in re-kening gebracht.

Zoolang de verkoopwaarde niet daalt beneden den kostprijs op het moment van uitgifte, leidt de verlaging van den canon, strikt genomen niet tot verlies op de exploitatie der in erfpacht uitgegeven gronden, maar natuurlijk wel tot der-ving van inkomsten.

De vraag rijst dus of de *kostprijs* *) gesteld moet worden als *grens* voor de verlaging van het bedrag waarover de canon wordt berekend. Van practisch standpunt bezien, is zulks stellig aan te bevelen ter vermindering resp: bepreking van tekorten op de exploitatie der erfpachtslanden.

Overigens zij er nog op gewezen, dat het tweede lid van art. 5 der erfpachtsverordening de ver-hooging van den canon bindt aan een maximum van 10 % voor elke periode. Naar analogie zou men dus voor de verlaging eenzelfde limiet kun-nen stellen.

Zoolang de herziening zich beperkt tot con-tracten welke 15 jaar geleden tot stand kwamen, is er voor deze limites nog wel iets te zeggen. Zoodra de herziening zich echter uitstrekt tot *alle* contracten (dus ongeacht het jaar van ingang), zal men die limites wel moeten prijsgeven, indien althans de bedoeling voorzit om ook de onder-linge prijsverschillen weg te nemen, voorzover die het gevolg zijn van de toevallige conjunctuurs-omstandigheden van het jaar waarin de erfpachts-overeenkomst werd gesloten.

* *

Hoewel het niet rechtstreeks het vraagstuk van de canonvaststelling raakt, lijkt het mij toch ge-wenscht om de algemeen-financieele beteekenis van de erfpachtsuitgifte aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

In de eerste plaats zou ik er dan op willen wijzen, dat uitgifte van gronden in erfpacht im-pliceert het vastleggen van middelen voor in den

regel minstens 75 jaar. Indien deze middelen ver-kregen zijn uit besparingen der gemeenschap (overschotten van den „Gewonen Dienst”) komt zulks neer op kapitaalvorming ten bate van het nageslacht. Wanneer dergelijke besparingen plaats vinden in tijden van grooten voorspoed, zal deze handelwijze geen practische bezwaren ontmoeten, terwijl ze in dat geval, ook van principieel stand-punt bezien, stellig te verdedigen is op grond van vele argumenten, waaronder de nivelleering, of laat ik liever zeggen de *harmonische ontwik-keling*, der budgetten een voorname plaats inneemt.

In den regel echter geschiedt de financiering der grondaankopen in eerste instantie niet met middelen van den gewonen dienst, doch van den buitengewonen dienst n. l. uit de opbrengst van obligatieleeningen. Voorzover deze laatste finan-cieringswijze betrekking heeft op gronden, welke in erfpacht worden uitgegeven, dient met het volgende rekening te worden gehouden.

Op de obligatieleening moet gewoonlijk jaarlijks een zeker bedrag worden afgelost. Waar vindt men echter de dekking voor dat bedrag? Het gaat hier om de aflossing van een schuld, waar-voor normaliter de middelen van den buitenge-wonen (Kapitaals-) dienst zijn aangewezen.

De kapitaalsdienst van het Grondbedrijf krijgt echter van het bedrijf zelf slechts ontvangsten we-gens grond-verkoopen. Moet dus worden afgelost op een leening, welke gediend heeft voor het aankopen van gronden, die niet verkocht, doch in erfpacht uitgegeven werden, dan ontbreken de voor deze aflossing noodige middelen van den Kapitaalsdienst.

Voorzover de waarde der gronden niet be-neden den oorspronkelijken aankoopsprijs gedaald is, zou het in dit geval theoretisch toelaatbaar zijn om voor de noodige middelen opnieuw te leenen, doch in den regel stuit zulks af op practi-sche bezwaren. Meestal zal de dekking gevonden moeten worden uit de „gewone middelen” der gemeentelijke huishouding hetgeen neerkomt op een kapitaalvorming door besparing ten bate van het nageslacht, want dat krijgt zodoende bij de beëindiging der erfpacht een schuld-vrij eigendom.

Tegen dit soort besparing zouden geen ernstige bedenkingen behoeven te bestaan wanneer men het in de hand had de besparing te regelen naar de jaren waarin de financieele situatie er niet ernstig door belemmerd wordt.

Moet deze besparing, welke in wezen neerkomt op kapitaalvorming, echter ook plaats vinden in tijden van grooten financieelen nood, dan rijzen zeer ernstige bezwaren, want ze leidt tot verdere ontwrichting van de Gemeentelijke huishouding.

Er zal dan ook m. i. gestreefd dienen te wor-den naar de vorming van een reservefonds, waar-

*) In den kostprijs op het moment van uitgifte moet be-grepen zijn de contante waarde van de eventueel nog te verrichten uitgaven voor wegeaanleg e. d.

uit ten behoeve der aflossingen kan worden geput.

Dit fonds zou dan tevens kunnen dienen voor de bestrijding der erfpacht.

De dotaties aan het fonds zouden zoodanig geregeld moeten worden, dat alleen de goede jaren er den druk van ondervinden. Men zou b. v. de winsten op de *exploitatie* der erfpachtsgronden in dat fonds kunnen storten; voorts de winsten bij *verkoop* van gronden en eventueel een deel van het batig slot van den Gewonen Dienst der Algemeene Begrooting.

W. F. JOANKNECHT.

De Regentschappen en de Stadsvorming. ¹⁾

Nadat voor het a.s. Kongres aan de orde was gesteld de vraag, of de Regentschappen meer leiding behoren te geven bij de groei hunner grotere plaatsen, hunner „stadjes“, — en zo ja, hōe, mocht men bijzonder benieuwd zijn naar het daarover uit te brengen preadvies. Immers is het onderwerp geheel nieuw voor de Decentralisatiekongressen, en ook elders bij ons weten nooit in het openbaar aan de orde gesteld.

Men mag dan direkt zeggen, dat het preadvies een opmerkelijk en respektabel stuk werk, en kennisname ten volle waard is, en dat het betekenis zal blijven houden ook na het kongres. Bijzonder vermelding verdient dat de samenstellers, de preadviseur R. Moh. Enoch, D. R. W., en zijn medewerker M. Soesilo, bouwkundige, beide te Bandoeng, hoewel technici, zich in het geheel niet op een eenzijdig technisch standpunt hebben gesteld, doch aan de sociale en ekonomische factoren, die dit vraagstuk bovenal beheersen — minder aan de kulturele — ten volle aandacht schonken. De leemte, dat dit onderwerp op het kongres niet ook van bestuurszijde wordt ingeleid — naar verluidt, konden de V. v. L. B. en de Vereeniging van Regentschappen er niet in slagen een preadviseur uit die kring te vinden! — is dan ook niet zeer voelbaar; doch de wens is nu wel bijzonder levendig, dat deze zijde zich tenminste in het debāt niet onbetuigd zal laten!

De eerste aan den preadviseur voorgelegde vraag: *de vraag of* het geven van leiding bij de kleine-stadsgroei nodig is, brengt ons, door het feit dat ze gesteld wordt, direkt te binnen, dat zij veelal — en wellicht vooral dan van bestuurszijde! — nog onverschillig-ontkennend wordt be-

antwoord; wat dan de verklaring is voor de weinige aandacht die het vraagstuk tot nu ontving.

Het preadvies geeft nu wel een positief-bevestigend antwoord op deze vraag, en konstateert zelfs — het sterkste argument vóór ingrijpen —: dat „de toestanden zich thans als regel in ongunstigen zin (ontwikkelen)“ (Samenvatting, 1). Doch het is jammer, dat het deze mening niet krachtiger dokumenteert, al moet men toegeven, dat het geven van exakte bewijzen voor zulk een antwoord wel buitengewoon moeilijk is. Een nadrukkelijker en met sprekende voorbeelden geïllustreerde opsomming van die punten, waarin met onze grote óók onze kleinere steden meer en meer gaan te kort schieten, mist men toch node; de op dit punt enigszins onverschillige bestuurder zal daarin zelfs misschien een rechtvaardiging zien, de ogen te blijven sluiten voor het steeds onordelijker, lelijker en karakterlozer worden dier kleine plaatsen, en voor de steeds achteruitgaande toestanden op het gebied van volkshuisvesting en verkeer.

Belangwekkend is echter bij de behandeling van deze vraag de aanwijzing van de 2 factoren, die de ontwikkeling dier stadjes tot nu bijna geheel beheersten: de „vrije en natuurlijke groei“, buiten alle leiding om, en die daardoor vaak leidt naar ongeregelde, zelfs bepaald slechte toestanden, — en het (men zou bijna zeggen: gewelddadig!) inschuiwen van belangrijke aanleg- en bouwwerken door hogere instanties, meestal met zeer weinig *égards* ¹⁾ voor de bijzondere lokale behoeften of sfeer, zodat zij plaatselijk weliswaar sociaalstimulerend doch tevens stedenbouwkundig ontwrichtend werken. Typisch ontbreekt de verbindende schakel: het plaatselijk besturen, dat t. o. van elk dier twee elementen bewust ordenend optreedt om tot een organisch geheel te geraken.

Lijkt dit inzicht inderdaad bijzonder vruchtbaar, zo is de nadere analyse, die dan in het preadvies gegeven wordt van de invloeden, werkende op de „vrije en natuurlijke groei“ — zeker een uiterst moeilijk onderwerp! — minder helder: toch geeft zij wel een typisch beeld van de sociale en ekonomische werkingen in de stadsdesa, die te vaak aan de Westerse aandacht ontsnappen; ook voor den gemeenteman is zij daarom leerzaam!

Zeer merkwaardig evenwel is het, dat men in die opsomming der vrije-groEIFactoren tevergeefs zoekt naar een der allerbelangrijkste: naar de positief-gunstige werking der *Inheemse traditie* van dorps- en stadsaanleg, huizenbouw, oriëntering enz. Men ziet hier het verschijnsel dat zo vaak is te konstateren: de jongere Inheemse intellek-

¹⁾ Wegens de latere verschijning van het preadvies opgenomen in *Loc. Bel.* i. p. v. in I. B. T.-Locale Techniek. — Spelling 1934.

¹⁾ Men zie bv. de beslissing van Gedeputeerden van O. J. onder de Administratieve Jurisprudentie No. 254 Sub b, en het ingezonden stuk in dit no. daarover van schr. dezes,

tuelen neigen er toe om, zodra zij — wat zeker nodig is! — kritisch worden t. a. hunner eigen samenleving, de zeer grote *positieve* waarden, die in de inheemse traditie steken, als ordenende factoren van de eerste rang over het hoofd te zien! Dat de inleiders wel een open oog hebben voor de grote stedenbouwkundige betekenis van de Aloen² als stadscentrum, is zeker een belangrijke stap in de goede richting, doch de traditie houdt veel méér stedenbouwkundige waarden in, bovenal: het *beginsel der ordening*; anders zouden de toestanden, ook in grote steden, nog veel en veel slechter zijn dan nu!

De juiste onderkenning nu van de grote *positieve betekenis* dezer tradities, óók voor de toekomst, *tegelijk* met de aanwijzing van haar belangrijk *tekortschieten* onder de moderne omstandigheden, mist men in het preadvies, doch lijkt op dit gebied van primair belang. Reeds sociaal en stedenbouwkundig: omdat voor het inheemsgewijde Regentschap de enig-mogelijke hoofdlijn der stedenbouwkundige ontwikkeling gaat in de richting ener moderne groei op de basis ener verjongde en verbrede traditie. Doch ook tactisch: omdat voor de niet-technische bestuurders, speciaal voor de Regenten, het vraagstuk bijna alleen van *déze kant* te benaderen en te begrijpen is; het is juist het te grote vertrouwen op de automatische werking der ongewijzigde traditie, en het niet-onderkennen harer huidige onvoldoendheid, die de typische oorzaken zijn van de onverschilligheid voor dit vraagstuk in die kringen.

De vorenstaande uitweiding raakt al het gebied van vraag 2: de *vraag naar het hoe*, dus door *welke maatregelen* de groei der regentschapsstadjes is te regelen.

En nu moge men de inleiders verwijten, dat zij principieel en theoretisch de betekenis der traditie over het hoofd hebben gezien, zo blijken zij te zeer praktici, om maatregelen voor te stellen die ver van de reële mogelijkheden af liggen. Integendeel, — wel dringen zij aan op de betere outillering der technische diensten (§ 5, § 7 en Samenvatting. 6), doch in de voorgestelde maatregelen rekenen zij daar nauwelijks op: in § 7 nemen zij genoegen met de beperking tot „verbetering van bestaande slechte toestanden” en „voorzieningen ten einde herhaling (daarvan) in de toekomst te voorkomen” (§ 6, I en II) en achten zij een „planmatige behandeling” der stadjes (id., III) alleen maar „niet ondenkbaar”. Hier ontbreekt het aan visie en perspectief: wat presteerden en beteekenden de meest Gemeenten nog geen 10 jaren na hun bestaan? Is er dan niet alle reden om van de Regentschappen op den duur, en wanneer het dieptepunt der malaise voor hen voorbij zal zijn, een *veel krachtiger ontplooiing*

te verwachten dan zij nu te zien geven? Terwijl ook op dit punt de traditie een goed gids kan zijn: want is planmatig aanleg niet typisch oud-inheems? Zijn — om nu Ir. Pont's suggestieve doch aanvechtbare rekonstruktie van Modjopait ter zijde te laten — zijn de vaak zo goede kernen veler stadjes en desa's, zijn Javaanse residenties als Solo en Jogja, ooit anders dan *planmatig* aangelegd? (en door ónplanmatigheid grotelijks verknood!). Is, wat wij nodig hebben, dus niet slechts een omzetting der oude, minder gespecialiseerde en op direkte hoofden- of vorstenleiding gebaseerde werkwijze, in een modern-technische, doch met behoud van den geest en van de eigenlijke ethische, sociale en esthetische bedoelingen, die *bóvenal orde* beoogden in de breedste zin, met haar noodzakelijk komplement, hiërarchie? En moet het bereiken van zulk een echt-inheemse en toch moderne planmatigheid die zelve door de preadviseurs als „fundamenteel” wordt gekenmerkt (§ 10, onder Ad V) en als soms „urgent” (Samenvatting, 11), moet die dan gekenmerkt worden als „niet ondenkbaar” (§ 7) en „niet direct mogelijk doch (na te streven)” (Samenvatting, 11)?

Doch op het beperktere gebied, waarop de preadviseurs zich met hun voorstellen tot maatregelen dan in hoofdzaak blijven bewegen, zijn hunne suggesties juist en vruchtbaar; vooral wijzen zij op de dringend nodige doelbewuste *wijzigingen der regentschappelijke bouw- en rooilijnverordeningen*, (§ 9) speciaal dan voor de stadjes, zowel door dieper als door over een groter gebied, met name ook in de kleinstedelijke kampoen, in te grijpen, — op *partiële stadsverbeteringen*, waarbij ten rechte de *pasar* de bijzondere aandacht heeft (§ 10 onder Ad III), — op de nodige eenvoudige *padaanleg in de stadskampoen*, — op de noodzaak van betere *opnamekaarten* enz.

Bij de behandeling van vraag 2 wordt ook aandacht besteed aan de *taakverdeling* tusschen het Regentschap en de andere op dit gebied bevoegde machten: de Provincie, wier rol zeker belangrijk is, doch die in dezen vooral niet naar vaste technische of administratieve schema's de baas moet gaan spelen (want het gaat juist om het meer naar voren komen der zuiver — lokale belangen), naar met het Regentschap moet *samenwerken*, — het Gouvernement, dat algemene aanwijzingen moet geven, — en aan de andere kant de Desa, wier overoude, en in de kleine stad meest nog ongebroken levenskracht, op verstandige wijze ter verkrijging van een goed stadsgeheel is in te schakelen.

Vraag 3 ten slotte, is de *vraag naar de eigen aard* van dit werk, dus of men in dezen het voetspoor der Gemeenten, dan wel een eigen

weg moet volgen. Het is wel typisch, dat deze vraag moest worden gesteld: blijkbaar moet men enerzijds een te mechanisch kopiëren van de Gemeenten duchten, dan wel de verwerping van alle werk in dezen, omdat men dat als enige mogelijkheid zou zien, die echter praktisch onbruikbaar is, — anderzijds moest, wilde men eigen wegen gaan, dit reeds bij deze eerste behandeling duidelijk kunnen blijken.

Gelukkig hebben de schrijvers voor deze vraag het principieel-juiste antwoord gevonden: wel zal het gemeentelijk werk als leiddraad kunnen dienen, doch de Regentschappen zullen hun *eigen methoden* moeten ontwikkelen, en hun eigen tempo moeten zoeken. In een treffende vergelijkende tabel geven zij in 8 punten de fundamentele verschillen van Gemeente en Regentschap aan, waaruit zij dan de vereiste eigen werkwijzen afleiden. Als karakteristieken worden dan o. a. genoemd het *extensieve karakter* en de *eenvoudiger opzet* van het regentschapswerk, i. v. m. de beperkter middelen, de lager levenseisen en de geringer sociale differentiatie in de landelijke stadjes, — en de uitgesproken *inheemse oriëntering*, als strokend met den aard van het Regentschap. Het is bij het laatste punt dat de inleiders dan voor het eerst met meer nadruk de Inheemse traditie naar voren brengen, doch ook hier slechts als aanvankelijke ontwikkelingsvorm; zij zal later „een tikje vereuropeescht worden”, terwijl op den duur „misschien een volkomen samenvloeiing van het Westerse en eigene” bereikt zal worden.

De Regentsch. en de Stadsvorming.

Lijkt het preadvies aldus een nuttige gids in deze materie en een goede grondslag voor de verdere behandeling, zo moge deze korte bespreking — de behandelde materie is zo uitgebreid, dat een grondige veel te uitvoerig zou worden — besloten worden met de opmerking, dat dit onderwerp ook de belangstelling verdient van den *gemeentelijken bestuurder en technicus*. Niet alleen om zijn algemeen betekenissen in en voor de decentralisatie, — dat spreekt vanzelf. Zeker ook, omdat vele Gemeenten aan hun grens met stedenbouwkundige regentschapsproblemen in direkte en niet zelden ongemakkelijke aanraking komen. Doch tevens en speciaal, omdat het onderwerp zeer nauw verwant is aan vele stedenbouwkundige vraagpunten in de gemeentelijke kampoengs, vraagpunten, die zich in het Regentschap in meer pregnante vorm, doch daardoor te leerzamer voldoen: door de behandeling van dit kongresonderwerp zal de Westers-georiënteerde grotestadsbewoner een beter kijk kunnen krijgen op veel inheemse toestanden ook in zijn eigen ressort.

KARSTEN.

Rechtsgrond en omvang van dwingende maatregelen ter bevordering van het gebruik van leidingwater.

Zooals Ir. N. D. R. Schaafsma in zijn dezer dagen als „Technische Mededeeling” van Locale Techniek verschenen prae-advies voor het 26ste Decentralisatiecongres terecht schrijft, is de voornaamste functie van een goede waterleiding de bevordering der hygiëne. Ware het nu mogelijk, dat de overheid, die zich de algemeene hygiëne immers zeker als een te behartigen belang vermag en behoort aan te trekken, dit deed door aan alle ingezetenen een voldoende hoeveelheid goed leidingwater kosteloos te leveren, dan zou op dit punt een ideaal van overheidsoptreden bereikt zijn. Dit is evenwel, zooals alle idealen, practisch niet te verwezenlijken; aanleg, onderhoud en exploitatie van een waterleiding toch kosten geld en dit geld moet op de een of andere manier weer door de ingezetenen worden opgebracht. Nu zou de overheid *nog* tot kosteloze beschikbaarstelling van leidingwater kunnen overgaan, indien zij de onkosten daarvan geheel voor haar eigen rekening nam, d. w. z. dekte uit de algemeene geldmiddelen. Daar de overheid echter — alweer om praktische redenen, die vooral in een land met groote afstanden zooals Nederlandsch-Indië sterk gelden — in de meeste gevallen niet *alle* ingezetenen met haar waterleiding kan bereiken, zou deze oplossing hoogst onbillijk zijn tegenover hen, die wel mede bijdragen aan de algemeene geldmiddelen maar de voordelen van het leidingwater niet zouden kunnen genieten. Hieruit vloeit het beginsel voort, dat door elken afnemer van leidingwater individueel en rechtstreeks voor het genot van dat water betaald moet worden. Behalve het voormelde negatieve bestaat daarvoor trouwens ook het positieve argument, dat tegenover elke praestatie in het algemeen een tegenpraestatie behoort te staan.

Individuele en rechtstreeksche betaling van een bepaald bedrag voor het gebruik van leidingwater is dan ook zoo normaal, dat het voorgaande nauwelijks vermelding verdiend zou hebben, ware het niet, dat juist deze praktische noodzaak om betaling te eischen op haar beurt het treffen van dwingende maatregelen tot bevordering van het gebruik van leidingwater noodzakelijk kan maken.

Zoolang toch de overheid niet anders doet dan leidingwater tegen betaling beschikbaar stellen voor de *vrijwillig* gegadigden, staat zij nog geheel gelijk met den particulieren koopman en kan er tegen haar optreden geen enkel redelijk bezwaar worden ingebracht. De betaling echter doet

uiteraard groote groepen van ingezetenen als *vrijwillig* gegadigden afvallen en daarin ligt de reden — nog niet de rechtvaardiging — van de dwingende maatregelen, die de overheid, nu in tegenstelling tot den particulieren koopman, bij machte is op te leggen en in feite dan ook veelal oplegt ter bevordering van haar omzet.

Welke die dwingende maatregelen, zooals zij in de practijk voorkomen, zijn; hoe zij worden onderscheiden in z.g. rechtstreeksche en indirecte; in aansluitingsdwang en gebruiks (afname-)dwang; hoe zij plegen te worden voorgeschreven en gehandhaafd; dit is alles min of meer bekend en wordt bovendien op zeer duidelijke wijze uiteengezet in het meergenoemde prae-advies van Ir. Schaafsma. Alleen worde er hier ter vermindering van misverstand op gewezen, dat geen dwang tot het gebruik van leidingwater ooit in eigenlijken zin recht op zijn doel kan aangaan; iemand fysiek dwingen om leidingwater en niets anders te gebruiken toch kan ook de overheid niet. Alle in feite toegepaste maatregelen hebben dan ook iets indirects; zij zijn meer te beschouwen als een wegnemen der remmende factoren, een „smakelijk” maken van het gebruik van leidingwater dan als een eigenlijke dwang daartoe. Dit blijkt bij die maatregelen, welke het gebruik van ander dan leidingwater belemmeren; wanneer het hebben van een put verboden is, wordt het immers gemakkelijker en veiliger maar een aansluiting op de waterleiding te nemen; hetzelfde geldt voor de aansluitingsdwang: is de aansluiting er eenmaal, dan valt er weinig meer te overwinnen om daaruit ook water af te tappen; het sterkst is het bij de verplichte betaling van een vast recht: moet men toch betalen, dan gebruikt men het water ook wel.

Al worden dwingende maatregelen nu in de practijk veelvuldig toegepast en al staat het vast, dat de overheid tot het opleggen daarvan de macht heeft, hiermede is nog niet bewezen, dat zij daartoe ook gerechtigd is. Dit is een punt, dat in een staatsorde, die zich niet principieel van de onderworpenheid (ook) van de overheid aan het recht heeft losgemaakt, niet a priori aangenomen mag worden. Hier moet op den voorgrond gesteld worden, dat het sluitend maken van de exploitatierekening van het waterleidingbedrijf bepaald niet als een rechtsgrond voor het opleggen van dwangmaatregelen aangemerkt kan worden; het motief toch van den aanleg eener waterleiding behoort te zijn de bevordering der hygiëne en daarbij komt een motief van gansch anderen — nl. financieelen — aard niet aan de orde. Ook Ir. Schaafsma spreekt zich in zijn vaker genoemd prae-advies in dezen zin uit, waar hij zegt, dat aan een waterleidingbedrijf niet als primaire eisch gesteld zal behoeven te

worden, dat het „selfsupporting of winstgevend in financieelen zin” is.

Indien echter juist is hetgeen hiervoor in dit opstel is gezegd: dat de bevordering der hygiëne een algemeen belang is, hetwelk de overheid mag en moet dienen, en dat door den aanleg van een waterleiding dit algemeene belang ook inderdaad gediend wordt, dan ligt de voornaamste rechtsgrond voor het dwingend optreden der overheid met betrekking tot het gebruik van het leidingwater hierin, dat het meergenoemde algemeene belang geschaad zou worden, zoo niet een ieder, die daartoe in staat is, het water uit die leiding zou gebruiken.

Bovendien ligt bij elke waterleiding, die niet alle ingezetenen bereikt, een rechtsgrond voor de dwangmaatregelen tegenover diegenen, die door die leiding wel bereikt kunnen worden, in het feit, dat bij toepassing van dwang eventuele verliesaldi van de exploitatie der waterleiding kleiner zullen zijn of niet voorkomen, hetgeen wil zeggen, dat voor de dekking daarvan in mindere mate of in 't geheel niet geput zal behoeven te worden uit de algemeene geldmiddelen, welke mede worden opgebracht door hen, die niet in de gelegenheid zijn de voordeelen van goed leidingwater deelachtig te worden.

Is dwang tot het gebruik van leidingwater op voormelde gronden derhalve in het algemeen gerechtvaardigd te achten, het spreekt haast van zelf, dat er omstandigheden bestaan, waaronder hij niet behoort te worden toegepast; m.a.w. dat het opleggen van dwingende maatregelen aan bepaalde beperkingen onderworpen is, waarbuiten zulks ongeoorloofd zou worden.

Het is derhalve, wil men bij de oplegging en toepassing van dwangmaatregelen niet te ver gaan, van belang vorenbedoelde beperkingen te kennen.

Deze beperkingen nu zijn van verschillenden aard, die overzichtelijkheidshalve met wellicht meer gemakkelijk hanteerbare dan volkomen juiste termen zouden kunnen worden onderscheiden als *persoonlijke*, *zakelijke* en *kwantitatieve* beperkingen.

Met *persoonlijke* beperkingen worden hier bedoeld de zoodanige, die de persoonlijke omstandigheden van bepaalde groepen van ingezetenen aan de algemeene toepassing van dwangmaatregelen opleggen.

In de eerste plaats valt hieronder — hetgeen slechts volledigheidshalve wordt vermeld — de omstandigheid, dat iemand woont op een plaats, waar de waterleiding hem niet kan bereiken; de toepasselijkheid van dwang tot aansluiting of watergebruik behoort dan ook in de desbetreffende verordeningen beperkt te worden tot hen, die wonen binnen een bepaalden afstand van het verdeelnet der waterleiding.

Voorts wordt een belangrijke persoonlijke beperking veroorzaakt door de omstandigheid, dat er binnen wel elk verzorgingsgebied van een waterleiding menschen wonen, die niet bij machte zijn voor het gebruik van leidingwater te betalen. Wanneer men nl. de redenen, die men kan hebben om niet vrijwillig over te gaan tot het gebruik van leidingwater, nader beschouwt, dan valt het op, dat daarbij drie groepen kunnen worden onderscheiden, nl. de onmacht om te betalen, de onkunde omtrent de hygienische voordeelen van leidingwater en de zuivere onwil, voortspuitend uit geldelijke of andere motieven.

Uiteraard behooren nu de maatregelen tot bevordering van het gebruik van leidingwater, welke de overheid in redelijkheid kan nemen, verschillend te zijn al naar gelang zij zich richt tot de onmachtigen, de onkundigen of de onwilligen.

Voor de onmacht, de volslagen of zoo goed als volslagen onmogelijkheid tot betaling van watergelden moet ook de overheid wijken; zij zou echter blijk geven het met haar hygiënische motieven niet ernstig te meenen, indien zij nu zeide: „Geen geld, dan ook geen water”; het mag dan ook een strikte plicht der overheid geacht worden om hen, die tot betaling niet in staat zijn, niet alleen van de toepassing der dwangmaatregelen uit te sluiten doch hun tevens de gelegenheid te geven tot het gebruik van leidingwater om niet. In de practijk pleegt dit door de oprichting van straatfonteynen (hydranten) te geschieden. Uiteraard kan de overheid hier niet verder gaan dan het geven van gelegenheid; dwang tot kosteloos gebruik van leidingwater valt buiten de practisch te verwezenlijken mogelijkheden.

Tegenover hen, die uit onkunde of onwil niet vrijwillig overgaan tot het gebruik van leidingwater, kunnen dwangmaatregelen echter worden toegepast; tegenover de zuiver onwilligen zijn dit zelfs de eenige doelmatige middelen, waarvan de dwang tot betaling van een vastrecht het doelmatigst is te achten, aangezien de zuivere onwil gewoonlijk wel grootendeels zal voortspruiten uit financieele motieven. Tegenover hen, die onkundig zijn van de voordeelen van leidingwater, zal de overheid ook niet aan de toepassing van dwang kunnen ontkomen; alleen al niet, omdat deze groep in de practijk moeilijk van de zuiver onwilligen valt te onderscheiden. Wel lijkt het met het oog op deze onkundigen gewenscht, dat — vooral bij den aanleg eener nieuwe waterleiding in een streek, waar er tevoren geen bestond — het opleggen van dwingende maatregelen steeds zoo veel mogelijk gepaard gaat met voorlichting en propaganda op ruime schaal.

De thans te bespreken *zakelijke* beperking der dwangmaatregelen vindt haar oorzaak in de doel-

stelling zelf van den aanleg eener waterleiding: de bevordering der hygiëne. Indien nl. deze doelstelling in bijzondere gevallen kan worden verwezenlijkt zonder het gebruik van leidingwater, dan behoort de — immers alleen in het belang der hygiëne geoorloofde — dwang tot dat gebruik te wijken. Dit doet zich voor, wanneer bedoeld belang evengoed gediend wordt door het gebruik van ander water, dat uit hygiënisch oogpunt voor het leidingwater niet onderdoet. Dit kan b. v. met putwater het geval zijn, ook al wordt blijkens het meergenoemde prae-advies van Ir. Schaafsma met het verdiepen van de wetenschap omtrent de voortbeweging en het voortbestaan van infecties in grondwater de goede samenstelling van putwater steeds minder gemakkelijk aangenomen.

Op grond van het voorgaande moet eenerzijds een algeheele uitsluiting van dwang tot het gebruik van leidingwater tegenover diegenen, die over putwater beschikken, onjuist geacht worden; een algeheel verbod van het gebruik van putwater is anderzijds evenzeer onredelijk. De beste oplossing lijkt hier, dat de overheid, haar dwingende maatregelen tot het gebruik van leidingwater in beginsel ook opleggende aan hen, die over ander water beschikken, de mogelijkheid opent tot dispensatie daarvan in elk geval op zichzelf nadat zal zijn aangetoond, dat het andere water uit hygienisch oogpunt even goed is als het leidingwater. Door de dispensatie telkens voor slechts korten tijd te verleenen kan de overheid dan tevens zorgen, dat zoodra het leidingwater in hygienisch opzicht het andere water overtreft, het gebruik van het leidingwater verplicht wordt.

In de derde plaats de hiervoor als *kwantitatieve* aangeduide beperking der dwingende maatregelen, waarmede wordt bedoeld de beperking ten aanzien van de hoeveelheid leidingwater, tot gebruik waarvan gedwongen wordt. Wanneer men nl. de doeleinden beschouwt, waartoe water pleegt gebruikt te worden, dan blijkt, dat daarbij verschillende groepen kunnen worden onderscheiden, die niet alle uit hygienisch oogpunt even belangrijk zijn. Als het belangrijkste kan men voorop stellen het inwendig menschelijk gebruik (drinken, bereiding van spijsen); vervolgens het uitwendig menschelijk gebruik (baden); daarna het wasschen van kleeën en gebruiksvoorwerpen; dan huishoudelijke doeleinden, zooals schrobben en boenen; eindelijk doeleinden, die met de hygiëne slechts in ver verwijderd verband staan, b. v. drenken van dieren, begieten van bloemen, enz. Op grond nu van het hygiënische motief behoort de dwang zich te beperken tot dat gebruik van water, dat valt onder de eerste, wellicht ook de tweede — en hoogstens — de derde hierboven ge-

noemde groep. Dit is te verwezenlijken door — hetgeen bij verscheidene verordeningen ook inderdaad geschiedt — een op ervaringscijfers gegronde betrekkelijk geringe hoeveelheid water beschikbaar te stellen tegen betaling van een betrekkelijk laag vast recht en daarnaast ruimschoots de gelegenheid te geven tot afnemering van meer water tegen een bepaalden prijs per kubieken meter.

In het voorgaande zijn wellicht niet alle beperkingen besproken, waaraan de meervermelde dwingende maatregelen onderworpen geacht moeten worden, de voornaamste toch zeker wel.

Ten slotte wordt opgemerkt, dat dit artikel opzettelijk niet aan een bespreking van een of enkele bestaande waterleidingverordeningen gekoppeld is, teneinde het zoo algemeen mogelijk te houden als een bescheiden poging tot opsporing van de grondslagen en den omvang der dwingende maatregelen ter bevordering van het gebruik van leidingwater, een onderwerp, dat op het a.s. Decentralisatiecongres in verband met het prae-advies van Ir. Schaafsma wellicht eenige belangstelling heeft.

PULL TER GUNNE.

Regentschaps- bouwverordening. Uitbreidingsplannen. Bouwverbod. Toepasselijk verklaring voor gebouwen van het Land en de provincie. Aanleg en onderhoud van wegen. Administratieve Jurisprudentie No. 254.

Ingezonden.

Geachte Redactie,

Hoewel debat over Uw rubriek *Administratieve Jurisprudentie* niet gebruikelijk is, moge ik mij toch veroorloven een opmerking te maken over het daarin onder No. 254 in Uw nummer van 1/IV 11 gepubliceerde; er is daartoe te meer reden, omdat dit punt in onmiddellijk verband staat met het kongresonderwerp „De Regentschappen en de Stadsvorming”, wat dan tevens moge rechtvaardigen de aanbieding dezer opmerking eerst voor dit nummer.

In No. 254 onder a vat Mr. Herckenrath een beslissing van Gedeputeerden van O. J. als volgt samen: „De bepaling in een regentschapsbouwverordening, welke het vaststellen van een uitbreidingsplan voorschrijft en op de daarbij aangewezen gronden een bouwverbod legt, heeft geen zin”; in de toelichting wordt dan onderstreept dat „het bouwverbod in wezen geheel verschilt van het instituut der rooilijnen”, en medegedeeld, dat het bouwen op gronden, waar-

op volgens een uitbreidingsplan een bouwverbod rust, niet belet mag worden door de bouwvergunning te weigeren, doch slechts door die gronden af te kopen.

Nu lijken er 2 mogelijkheden te bestaan:

of Gedeputeerden hebben bedoeld het instituut van het *bouwverbod* uit te schakelen, en verlangen de vervanging daarvan door rooilijnen, waarbij dan de gevolgen, die door hen bij het verbouwverbod verworpen worden, zouden worden aanvaard, — daar kan men dan zeker vrede mee hebben, al ware een duidelijker uitspraak in dien geest gewenst geweest;

of zij menen dat het Regentschap in het geheel niet de bevoegdheid heeft, noch door bouwverbod, noch door rooilijnvaststelling, terreinen aan te wijzen als niet-voor- bebouwing - bestemd, zonder ze af te kopen, — en dat ware een uiterst bedenkelijk novum.

Het bouwverbod is een ongelukkig begrip, dat in de Nederlandse Woningwet is ingevoerd vóór men een heldere voorstelling had van de grondslag der stedenbouwkundige (juister aller planologische) arbeid: de *vaststelling door de overheid van de bestemming van den grond*. Het Bouwverbod is nl. een negatieve bestemmingsbepaling, te weten de aanwijzing van alle niet-voor-bebouwing-bestemd terrein; zodra men de bevoegdheid der plaatselijke overheid erkent om — zij het onder hoger toezicht — voor alle bestemmingen van den grond (zowel m. b. t. bebouwing als tot wegen, plantsoen enz.) positieve aanwijzingen te geven, heeft het bouwverbod geen zin meer, en kan het slechts (als in Holland) verwarrend werken.

Nu is de rooilijn, speciaal de erf-(hek- afsluit-, enz.) rooilijn de grens van het voor bebouwing bestemde gebied, dus ook die van wat aan haar andere zijde ligt, d. i. het onder het bouwverbod vallende; de uitspraak dat „het bouwverbod in wezen verschilt van de (erf-)rooilijn” is dan ook slechts in zeer beperkte zin juist: de erfrooilijn is een speciale bestemmingsgrens, het bouwverbod betreft het (ene) *gebied* dat daardoor begrensd wordt.

Het is echter mogelijk dat ook deze uitspraak berust op de Hollandse Woningwet, waarin bouwverbod en rooilijn inderdaad in hun administratieve toepassing streng gescheiden worden, en het eerste alleen aanwending kan vinden in de uitbreidingsplannen, de laatste slechts, en volkomen ten onrechte, in de bestaande bebouwing. Wij hier in Indië mogen blij zijn, dat wij niet onder deze fouten, in Holland genoeg betreunde splitsing vallen, en moeten dan ook *de rooilijnen toepassen in de uitbreidingsplannen*, uiteraard als bestemmingsgrenzen, dus als, liefst met (positieve) aanduiding van bestemming der terreinen, waar-

langs zij lopen (bv. enerzijds weg, anderzijds enige bepaalde bebouwing enz.).

De bovengenoemde eerste mogelijke uitlegging van No. 254, a, is door het voorgaande toege- licht. De tweede mogelijkheid zou krachtige op- positie vorderen. Want het staat gelukkig vast, dat de Indische *Gemeenten* de bovengenoemde bevoegdheid om als lokale overheid positief de bestemming van de grond te bepalen (onder hoger toezicht) ten volle bezitten, en daaraan de weigering van bouwvergunningen mogen koppelen — afgezien van de schadevergoedingen, doch zon- der plicht tot aankoop, wat geheel iets anders is — ; meerdere in bouwverordeningen opgenomen voor- schriften (ook in O. Java) bewijzen het.

Het zou daarom niet aangaan deze bevoegd- heid niet toe te kennen aan de Regentschappen.

Uit het vorenstaande volgt nu vanzelf, dat ook wat in No. 254 onder b wordt aangevoerd: dat het Regentschap zich in zijn verordeningen geen (mede-) zeggenschap mag aanmeten over Lands- of Provinciale wegen en gebouwen, niet aan- vaardbaar is.

Immers behoren de bestemmingsbepalingen inkl. de rooilijnen, als door het Regentschap vastge- steld, ook voor die werken te gelden, en moet dus vanzelf de controle daarop, uit te oefenen middels een bouwvergunning, bij het Regent- schap berusten.

Van andere aard is natuurlijk de verhouding t. z. der bestemmingsbepalingen tot de Desa; hier zal men vooral op nauwe samenwerking en over- leg moeten aansturen. Doch tevens staat wel vast, dat in stadjes, vooral wanneer zij uit meer- dere desa's bestaan, het Regentschap met zijn technische dienst de aangewezen instantie is om de vereiste planmatigheid in uitbreidingen te ver- zekeren. Intussen schijnen de verhoudingen op dit punt nog enigszins verward. Rekent men, zoals Gedeputeerden van O. J. doen, de aanleg van een desaweg zo uitsluitend tot de huishou- delijke zaken van de desa, dat het Regentschap daarin niet door een verordening mag ingrijpen, dan komt men tot de zonderlinge konklusie dat daarlangs ueberhaupt geen rechtsverbindende rooi- lijnen mogelijk zijn, daar deze immers bij veror- dening moeten worden vastgesteld! Dat gaat toch te ver, — hoe wil men daar dan een orde- lijke bebouwing verzekeren? Nadere regeling (bij- ordonnantie?) lijkt hier wel onmisbaar, — doch in- middels verdient het zeker geen aanbeveling de bevoegdheid van 't Regentschap tot ordenende technische werkzaamheid in dezen meer dan strikt noodzakelijk door wetsuitlegging te beperken.

U, Redaktie, dankend voor de plaatsruimte, teken ik hoogachtend

KARSTEN.

ADMINISTRATIEVE JURIS- PRUDENTIE.

264. Gedeputeerden Oost-Java 25 Mei 1935
no. W. 15/5/7 jo. 30 Maart 1936 no. W. 15/5/6.

Pasanggrahanreglement.

a. *Vaststelling tarieven door het College van Gecommitteerden.*

Een bepaling in een bij besluit van den regent- schapsraad vastgesteld pasanggrahanreglement, waarbij aan het college van gecommitteerden zon- der eenige beperking wordt overgelaten de tarie- ven vast te stellen voor kamerhuur, garagehuur, voeding en verlichting zoomede voor het gebruik van servies en glaswerk, houdt in een ongeoor- loofde delegatie van wetgeving.

Bedoelde tarieven zullen naar het oordeel van het college van gedeputeerden door den raad of zelf dienen te worden vastgesteld, of hij zal ten minste niet te ver uiteenlopende maxima en mi- nima moeten bepalen, waaraan gecommitteerden, indien hun de vaststelling wordt overgelaten, zich zullen hebben te houden.

b. *Het is niet geoorloofd in een pasanggrahan- reglement te bepalen, dat de bezoeker mede verplicht is alle schade, veroorzaakt door de hem vergezellende personen, te vergoeden.*

De woorden: „of de hem vergezellende per- sonen” kunnen niet gehandhaafd worden, omdat deze term aan duidelijkheid te wenschen overlaat en bij gebreke van nadere preciseering zonder twijfel moeilijkheden zal veroorzaken bij de be- rechting door den burgerlijken rechter, bij wien een schadeactie aanhangig zou moeten worden gemaakt.

Aangezien voorts de aansprakelijkheid voor schade, door derden veroorzaakt, reeds in de des- betreffende bepalingen van het Burgerlijk Wet- boek is geregeld en zich daaromtrent reeds een vaststaande jurisprudentie heeft gevormd, terwijl ook adatrechtelijk omtrent deze aansprakelijk- heid vaststaande begrippen bestaan, verdient het allermint aanbeveling daarin willekeurig en zonder de vereischte nauwkeurigheid wijziging te brengen bij een bij besluit vastgesteld reglement voor een pasanggrahan, welks gasten allermint zullen ver- wachten, dat hun verblijf aldaar hen stelt in een van de algemeen geldende geheel afwijkende, onderlinge burgerrechtelijke verhouding.

Met het oog op het voorgaande komt het derhalve noodzakelijk voor om de gewraakte woorden te schrappen.

265. Gedeputeerden Oost-Java 16 Maart 1936 no. F. 7/2/9. (circulaire)

Toekenning van een subsidie aan een kerkgenootschap.

Met betrekking tot de vraag, of een geldelijke bijdrage van een autonome gemeenschap aan een godsdienstige instelling al dan niet geoorloofd moet worden geacht, wordt opgemerkt, dat de regeering in Nederland omtrent een dergelijke quaestie als haar meening heeft uitgesproken, dat het openstellen der gemeentekas voor kerkelijke doeleinden op zich zelf ongewenscht is en op den duur tot oneenigheid kan leiden, ja verderfelijk zou kunnen werken.

Naar de meening van gedeputeerden is ook een regentschap onbevoegd om eenigen eeredienst te subsidieeren, omdat daarbij zijn belang in geenerlei opzicht is betrokken, terwijl het overigens onjuist moet worden geacht, dat uit de door alle ingezetenen van een regentschap opgebrachte belastingen en andere gelden wordt geput tot ondersteuning van een bepaalde godsdienstige instelling.

Op grond van het vorenvermelde ziet het college van gedeputeerden zich verplicht op staatsrechtelijke gronden — immers het betreft hier niet een algemeen regentschapsbelang — bezwaren te maken tegen de toekenning van subsidies ten behoeve van de verbouwing en de vergrooting van een moskee of kerkgebouw.

Iets anders is het, indien aan een regentschap het verzoek wordt gedaan om toekenning eener subsidie ten behoeve van de restauratie van een binnen het ressort (c.q. binnen de in een regentschap gelegen stadsgemeente) gelegen moskee in stand te houden als monument van ideële (bv. historische en architectonische) waarde. Omtrent zulk een geval heeft de regeering van Nederlandsch-Indië als haar meening te kennen gegeven, dat tegen de toekenning van een subsidie voor een dergelijk doel van hare zijde geen bezwaren bestaan.

266. Gedeputeerden Oost-Java 12 Maart 1936 no. W. 15/4/15.

Aanwijzing van (niet bij functie doch bij name genoemde) regentschapsambtenaren tot „onbezoldigd” opsporingsambtenaren bij besluit.

De aanwijzing van opsporingsambtenaren bij besluit is in strijd met het bepaalde in artikel 2 ten vierde van het Reglement op de Strafvordering en artikel 1 ten zesde van het Inlandsch Reglement en derhalve onwettig. Immers de evenvermelde artikel-deelen bepalen uitdrukkelijk, dat naast de in die artikelen genoemde ambtenaren tevens met het opsporen der misdrijven en -er-

tredingen kunnen worden belast „alle beambten en andere personen inzake bij bijzondere wetten en wettige verordeningen (wettelijke voorschriften) aan hun waakzaamheid toevertrouwd (vgl. voorts Bb. 11925).

Met het oog op mutaties is het voorts niet gewenscht om de namen der functionarissen te noemen, derhalve niet: „den heer X, opziener der Europeesche begraafplaatsen”, doch alleen; „den opziener der Europeesche begraafplaatsen”.

Vervolgens is ook de term „onbezoldigd” hier ten onrechte gebezigd, aangezien de hier bedoelde ambtenaren deel blijven uitmaken van het corps regentschapsambtenaren, volgens de voor dit corps geldende regeling blijven bezoldigd, doch slechts worden belast met een bijzondere opdracht. De term is waarschijnlijk ontleend aan de hierna te behandelen, in S. 1928 no. 178 opgenomen ordonnantie van 23 Mei 1928, waarbij de krachtens deze ordonnantie aangewezen locale ambtenaren worden belast met werkzaamheden, welke meer eigenaardig behooren tot de taak van de algemeene politie, zonder daarvoor van gouvernementen wege afzonderlijk bezoldigd te worden.

In verband met het vorenstaande is den betrokken regentschapsraad in overweging gegeven het onderhavig besluit in te trekken en zoonodig bij wijzigingsverordening(en) de artikelen der in het besluit genoemde regentschapsverordeningen, houdende aanwijzing van de opsporingsambtenaren, aan te vullen.

Tenslotte is daarbij nog medegedeeld, dat ingevolge de bovenaangehaalde, in S. 1928 no. 178 opgenomen ordonnantie in provincies de residenten de bevoegdheid hebben om in het belang van de naleving van de regentschapspasarverordeningen, alsmede van de regentschapsverordeningen op het gebruik van wegen, in beheer bij regentschappen, ambtenaren in dienst bij die regentschappen tijdelijk aan te stellen tot onbezoldigd opziener en hoo/dagent van politie en toe te voegen aan door hen aan te wijzen ambtenaren. In het belang van de naleving van de pasarverordening en de vervoermiddelenbelastingverordening van het regentschap zou derhalve aan den betrokken resident kunnen worden verzocht om van de hem bij meerbedoelde ordonnantie toegekende bevoegdheid gebruik te maken en naast de in die verordeningen reeds met opsporingsbevoegdheid bekleede ambtenaren nog andere regentschapsambtenaren aan te wijzen tot „onbezoldigd opziener of hoo/dagent van politie”.

Mr. C. M. J. HERCKENRATH.

NEDERLAND.

Het onderzoek van de gemeenterekening door den raad.

Telkens, dan in deze dan in die groote gemeente, hoort men een noodkreet over de bezwaren verbonden aan het onderzoek van de gemeenterekening door den raad.

Thans was blijkbaar Amsterdam aan de beurt.

In het verslag, gericht aan den gemeenteraad, van de commissie tot het nazien van de rekening over 1933, dd. 28 November 1934 lezen wij:

„Volgens de bewoordingen van de gemeentewet wordt van de inkomsten en uitgaven der gemeente, niet behoorende tot een tak van dienst, ten aanzien van welken art. 252 is toegepast, door burgemeester en wethouders over elk dienstjaar verantwoording gedaan aan den raad, onder overlegging van de hun door den ontvanger volgens art. 123 aangeboden rekening. Met betrekking tot de takken van dienst, ten aanzien van welke art. 252 is toegepast, doen burgemeester en wethouders eveneens verantwoording van het gevoerde beheer in het afgelopen jaar, onder overlegging van een rekening, van welke rekening de cijfers door een buiten den tak van dienst staanden boekhoudkundige, door den raad aan te wijzen, deugdelijk zijn verklaard.

Zowel omtrent de gemeenterekening als omtrent de afzonderlijke takken van dienst is in de gemeentewet bepaald, dat de raad deze rekeningen heeft te onderzoeken en voorloopig vast te stellen.

Dit door den raad te verrichten onderzoek wordt door uw vergadering jaarlijks aan een commissie uit uw midden opgedragen.

Mede in verband met het feit, dat dit jaar twee raadsleden voor de eerste maal in deze commissie zitting hadden, is de wijze, waarop dit onderzoek moet plaats vinden, een punt geweest, waarover in den boezem der commissie ernstig van gedachten is gewisseld.

De commissie heeft zich afgevraagd, hoe haar taak is op te vatten.

Eenstemmigheid bestond er in de commissie, dat zij zich heeft bezig te houden en met de juistheid van de cijfers der rekening en met de wijze, waarop de door den raad gevoterde gelden zijn besteed. De commissie merkt echter op, dat het zwaartepunt van haar onderzoek is komen te liggen in de beoordeeling van de doelmatigheid van het gevoerde beheer. Het komt der commissie voor, dat dit ook in de toekomst zoo zal behooren te zijn. Dit onderzoek vereischt veel tijd, zelfs indien dit op beperkte schaal plaats vindt.

Een volledig onderzoek der rekening is ook op dit punt practisch onmogelijk. Daarvoor is de rekening te omvangrijk, de toegemeten tijd te beperkt, terwijl daarenboven de leden der commissie zelf niet steeds hun tijd ter beschikking kunnen stellen.

In verband hiermede zijn in de vergaderingen der commissie eenige denkbeelden geuit omtrent de wijze, waarop aan de ondervonden bezwaren zou kunnen worden tegemoetgekomen.

Er is van gedachten gewisseld over de mogelijkheid van het instellen van een permanente commissie voor het nagaan van de doelmatigheid van het beheer. Aan deze commissie ware dan, naast haar taak van toezicht op de doelmatigheid van het gemeentebeheer (een soort bezuinigingscommissie uit den raad) tevens op te dragen het nazien van de rekening, zoodra deze is verschenen.

De commissie heeft ook overwogen op welke wijze, indien in den bestaanden toestand geen wijziging wordt gebracht, het door de wet geëischte onderzoek meer vruchtdragend zou kunnen zijn. Zij is te dien aanzien tot de conclusie gekomen, dat het aanbeveling zou verdienen in de samenstelling der commissie een zoo groot mogelijke continuïteit te behouden. Bovendien acht de commissie het wenschelijk, dat, zooals de laatste jaren gebruikelijk, de rekeningcommissie zoo vroegtijdig mogelijk wordt benoemd, opdat zij voor haar werkzaamheden over een zoo ruim mogelijk tijdvak beschikt.

P. A. R. EGNault's APHRASEN

RENOJLUX
RENOJLUX
RENOJLUX

is een synthetische lakverf van grote duurzaamheid.

droogt snel tot een harde laag, en behoudt toch haar elasticiteit.

is zeer goed bestand tegen mechanische beschadiging.

Een product

Voorts heeft de commissie overwogen, of het onderzoek niet beter tot zijn recht komt, indien daarin wat meer systeem werd gebracht. Zij heeft daarbij gedacht haar onderzoek te doen plaats hebben volgens een vooraf door de commissie vast te stellen plan en wel zoodanig, dat na verloop van tijd elk onderdeel der gemeentebeoefening in het onderzoek wordt betrokken.

De commissie meende haar denkbeelden omtrent het onderzoek der rekening eenigszins uitvoerig te moeten uiteenzetten, opdat daaromtrent in uwe vergadering ook van gedachten kan worden gewisseld."

Naar aanleiding van het evengenoemde rapport deelen burgemeester en wethouders aan den raad het navolgende mede.

„Van de beschouwingen omtrent de taak van de commissie hebben burgemeester en wethouders met belangstelling kennis genomen. Hoewel het naar hun meening in het algemeen niet op hun weg ligt, zich te mengen in de gedachtenwisseling over de vraag, op welke wijze het onderzoek van de rekening moet plaats hebben, aangezien het hier betreft het onderzoek naar het door burgemeester en wethouders gevoerde financiële beheer, meenen zij de aandacht van den raad er op te moeten vestigen, dat het onderzoek van de rekening steeds zal moeten geschieden in overeenstemming met de te dezer zake bestaande wettelijke bepalingen.

Burgemeester en wethouders meenen den loop van de beraadslagingen van den raad over dit punt te moeten afwachten."

In de raadsvergadering van 13 December 1934 is deze aangelegenheid vervolgens aan de orde gekomen. Slechts twee sprekers hebben zich hierover in principieelen zin uitgelaten. De heer Gulden, voorzitter der commissie, heeft daarbij het volgende standpunt ingenomen.

Hij merkte op, „dat alle commissies tot het nazien der rekening, waarvan spreker lid is geweest, steeds op de een of andere wijze haar teleurstelling er over hebben uitgesproken, dat zij wel hier en daar een greep konden doen, waaraan zij soms houvast hadden, doch dat zij ten slotte toch steeds een gevoel van onvoldaanheid hadden en zich afvroegen, of het onderzoek niet op een andere leest geschoeid kon worden. Er zijn leden geweest — enkelen hebben thans zitting in het college — die een particulier accountantsbureau permanent met het onderzoek wilden belasten. Spreker heeft dit denkbeeld steeds bestreden; hij was van oordeel, dat de gemeentelijke accountants, die in de zaak zitten, dit werk beter kunnen doen dan buitenstaanders. Doch het gevoel van onvoldaanheid is bij de commissies tot het nazien der rekening desniettemin gebleven. Toen dan ook de commissie tot het nazien der rekening 1933 enkele

gevallen onder het oog kreeg, die ook in het verslag zijn genoemd, kwam de vraag bij haar op, hoe het toch komt, dat uitgaven zijn gedaan, die niet doeltreffend waren, of niet in overeenstemming met de bedoelingen van den raad. Kan 'de rekenkamer (zoo noemt men in Amsterdam wel eens de afdeeling financiën) niet op dergelijke uitgaven toezicht houden en een voortdurende controle oefenen? Een soortgelijke controle dus, als ook het rijk heeft? Men heeft de commissie gezegd, dat voor een dergelijk controle een bureau met een groot aantal ambtenaren noodig zou zijn. De commissie heeft daarop aan de bezuinigingsinspectie gevraagd, hoe het toch komt, dat uitgaven als voor de doorstroomapparaten en voor gratificaties gedaan kunnen worden, zonder dat zij er iets van bemerkt. De inspectie antwoordde hierop, dat zij uit zichzelf geen zelfstandig onderzoek mag instellen, doch dat burgemeester en wethouders haar opdragen, welk gedeelte van den gemeentedienst onder handen genomen moet worden, waarbij zij dikwijls nog van de directeuren meer tegenwerking dan medewerking ondervindt.

De commissie heeft dan ook geen oplossing kunnen aangeven; zij heeft alleen gerapporteerd, dat er wellicht in den raad leden zijn, die een middel aan de hand kunnen doen. Want er zal toch iets gedaan moeten worden; anders behoudt iedere commissie het gevoel, dat er niet voldoende controle op de uitgaven wordt geoefend. Burgemeester en wethouders verschuilen zich in hun antwoord achter wettelijke bepalingen, doch spreker hoopt, dat een oplossing gevonden zal worden. De leden van het college, die wel eens lid van de rekeningcommissie zijn geweest, zullen het met hem eens zijn, dat er iets gedaan moet worden. Is het misschien mogelijk, de commissie van bijstand voor de financiën een grootere bevoegdheid te geven?"

Het lid van den raad, de heer Romme, heeft eveneens vrij uitvoerig bij de taak der commissie stilgestaan. Dit lid ziet drie mogelijkheden voor de wijze, waarop een commissie met ruimere bevoegdheid zou kunnen werken.

„Allereerst zou de commissie preventief tewerk kunnen gaan. Wil men een werkelijke bezuinigingscommissie, dan moet deze een preventief toezicht hebben. Zulk een commissie zou bijvoorbeeld in de kwestie van de doorstroomapparaten moeten hebben kunnen ingrijpen, voordat deze apparaten waren aangeschaft.

In de tweede plaats zou een dergelijke commissie kunnen hebben een repressieve taak. Wanneer men den nadruk legt op het toezicht op de doelmatigheid van het gemeentelijke beheer, dan komt men tot een commissie, die achteraf nagaat, of het gevoerde beheer — niet het te voeren beheer — doelmatig is geweest.

In de derde plaats kan spreker zich denken de combinatie van de beide voorgaande gevallen, waarbij dus de commissie zoowel een preventieve als een repressieve taak heeft.

Zoowel tegen het preventieve als tegen het repressieve toezicht van een permanente commissie uit den raad bestaat naar sprekers meening bezwaar.

Burgemeester en wethouders hebben krachtens de gemeentewet de taak, om het dagelijksch bestuur te voeren en de besluiten van den raad tot uitvoering te brengen. Het spreekt vanzelf, dat burgemeester en wethouders daarbij naar den eisch van redelijkheid hebben te werk te gaan. Het kan niet anders, of de verantwoordelijkheid daarvoor moet zich verdeelen over meer dan één persoon. Deze persoonlijk gedeelde verantwoordelijkheid wordt weer te zamen gesmeed, doordat het college en bloc verantwoordelijk is voor zijn beheer. Wanneer nu daarnaast een permanente commissie uit den raad wordt ingesteld, die de preventieve taak heeft, voorzover mogelijk, er voor te waken, dat het te voeren beleid doelmatig is, dan zal het practische gevolg daarvan zijn, dat de verantwoordelijkheid wordt verdeeld over het college van burgemeester en wethouders aan den eenen kant en de permanente bezuinigingscommissie aan den anderen kant."

..... „Ook tegen een permanente commissie met een repressieve taak ziet spreker, gelijk hij reeds gezegd heeft, bezwaar. Een dergelijke commissie zou achteraf hebben na te gaan, of het door burgemeester en wethouders gevoerde beleid aan de eischen van redelijkheid heeft voldaan. Nu bestaat er voor burgemeester en wethouders een dubbele verantwoordingsplicht. In de eerste plaats bestaat namelijk de verantwoordingsplicht in het algemeen; de gemeentewet zegt uitdrukkelijk, dat de leden van het college van burgemeester en wethouders ieder afzonderlijk en te zamen voor het door het college gevoerde bestuur van de huishouding der gemeente aan den raad verantwoording verschuldigd zijn en hem te dien aanzien alle verlangde inlichtingen moeten geven. Daarnaast bestaat nog een speciale verantwoordingsplicht van burgemeester en wethouders, namelijk de plicht, om van de inkomsten en van de uitgaven van de gemeente over elk dienstjaar verantwoording te doen aan den raad. Aan dezen verantwoordingsplicht voldoen burgemeester en wethouders door middel van de rekening. Het art. 255 der gemeentewet, dat hierover handelt, spreekt van de inkomsten en de uitgaven „over elk dienstjaar". Wanneer men nu een permanente commissie voor het repressieve toezicht zou instellen, dan zou men deze tijdsbeperking overschrijden; men zou hier krijgen een contrôle van week tot week. De instelling van zulk een commissie is dus een zaak, waarover burgemeester en wethouders eigenlijk „ja" of „neen" kunnen zeggen.

Er is echter nog een ander — en ernstiger — bezwaar tegen een permanente commissie uit den raad met een repressieve taak. In de artikelen van de gemeentewet, waarin de verantwoordingsplicht van burgemeester en wethouders is vastgelegd, namelijk de artt. 216 en 255, wordt uitdrukkelijk gesproken van het afleggen van verantwoording aan den raad.

De heer Gulden heeft reeds terecht — zij het misschien niet met het meest gelukkige voorbeeld — gewezen op het belang van openbaarheid in zaken van gemeentebeheer. Ook spreker is van meening, dat het niet goed zou zijn, wanneer men den verantwoordingsplicht, die uitdrukkelijk bestaat tegenover den raad, ging doorkruisen met een verantwoording aan een, uiteraard niet in het openbaar werkende, commissie uit den raad.

Men zou de beide bezwaren tegen een permanente commissie uit den raad met een repressieve taak aldus kunnen aanduiden, dat in de eerste plaats in de beperking zich toont de meester en dat bovendien in de openbaarheid zich toont de democratie. Houdt men deze beide waarschuwingen in het oog, dan zal men er niet spoedig toe overgaan, een dergelijke commissie in het leven te roepen".

Van de zijde van burgemeester en wethouders werd aan het debat over de taak der commissie praktisch niet deelgenomen, zoodat de heer Gulden per saldo moest concluderen, dat de discussie geen oplossing had gebracht en dat het wellicht wenschelijk was het advies van den heer Romme te volgen en dit punt nog eens in het seniorenconvent ter sprake te brengen.

Wij deelen volkomen de bezwaren die door de commissie naar voren zijn gebracht. De moeilijkheden zijn niet op te lossen zolang de raad belast blijft met het onderzoek van de rekening. Een wettelijke voorziening zal op den duur op dit punt niet kunnen uitblijven, want naarmate een gemeente groter wordt neemt het nuttig effect van het onderzoek van de rekening door den raad in betekenis af. Het geheel wordt te gecompliceerd en te uitgebreid om het onderzoek in een kort spanne tijds behoorlijk te verrichten.

(Weekblad Ned. Bond van Gem ambt No. 1753).

BIBLIOTHEEK.

Bij de N. V. SAMSON, de bekende uitgever te Alphen a. d. Rijn zijn verschenen de tekstuutgaven met marginale aantekeningen en alphabetisch register van :

- a. *Financieele-verhoudingsbesluit, Werkloosheidssubsidie-besluit, Besluit noodlijdende gemeenten, met uitvoeringsvoorschriften.*-(Prijs f 1.25).

Aanpassend aan de onlangs verschenen tekst-uitgaaf der wetten vindt men in deze uitgaaf bijeen de uitvoeringsvoorschriften met betrekking tot de financiële verhouding tusschen het rijk en de gemeenten, het werkloosheidssubsidiefonds en steun aan noodlijdende gemeenten, een en ander gemakkelijk toegankelijk door marginale aantekeningen en alphabetisch register.

Behalve de Kon. besluiten bevat dit boekje diverse min. beschikkingen en circulaires, een en ander de onderwerpen in kwestie rakende, zoodat het geheel een waardevolle verzameling van de betreffende stof vormt.

b. Gemeentewet, derde druk. — (Prijs f 1.10.)

Sedert de bekendmaking van den tekst der gemeentewet in *staatsblad* no. 89 van 1931 is de grondwet der gemeenten (de hoogste staatswet voor de gemeenten) door opneming van veranderingen in onderscheidene wetten reeds weder vijfmaal gewijzigd geworden.

De wet van 29 November 1935 (*Ned. st.bl.* no. 685), tot verlaging van de openbare uitgaven, bracht tevens een aantal wijzigingen in de gemeentewet, o.a. betrekking hebbende op combinatie van betrekkingen van burgemeester en secretaris en van secretaris en ontvanger; verplichting tot gemeenschappelijke regeling, indien door samenwerking besparing van kosten kan worden verkregen; vervallen van invorderingsverordeningen voor opcenten op rijksbelastingen; vervulling van gemeentelijke *betrekkingen* door militairen of gewezen militairen.

Een andere wijziging brengt nog de z.g. cumulatiewet, de wet van 9 Januari 1936 (*st. bl.* no. 300), en wel met betrekking tot de wethouderspensionen.

Deze wijzigingen — en die, welke zijn vervat in de wetten van 4 Mei 1933 (*Ned. st. bl.* no. 247), 23 Mei 1935 (*Ned. st. bl.* no. 306), tot wijziging van kieswet, provinciale wet en gemeentewet, en van 4 Maart 1935 (*Ned. st. bl.* no. 76), houdende voorzieningen ter zake van gemeentelijke kosten van werkloosheidszorg — zijn alle in den nieuwen druk verwerkt.

De uitgaaf is hiermede weer geheel bijgewerkt, hetgeen aan de zeer vele gebruikers ongetwijfeld aangenaam zal zijn. Mede wordt hierbij gedacht aan de kandidaten, die zich in 1936 aan examens onderwerpen.

Gemakkelijke raadpleging wordt in hooge mate bevorderd door de marginale aantekeningen en het alphabetisch register. Tevens is weder opgenomen de *lijst, vermeldende de oude en de nieuwe nummers van de artikelen*, zooals zij in 1931 werden vernummerd. Deze lijst is nog altijd van groote waarde.

Dit, en niet minder de *groote betrouwbaarheid*

van den tekst, verleen en aan deze uitgave bijzondere aantrekkelijkheid en waarde.

c. De Woningwet. Met woningbesluit en ketenbesluit.

Tweede druk. — (Prijs f 1.10).

De wijzigingen, gebracht in deze voor bestuur en administratie der gemeente zoo gewichtige wet, zijn wederom zeer belangrijk. Zij grijpen diep in den gang der gemeentelijke administratie bij de toepassing van de wet in en zijn ook van buitengewoon belang voor bouwondernemers, eigenaars, bouwverenigingen en vele anderen.

Mede door de opneming van het woningbesluit en het ketenbesluit belooft dit boekje, vooral tengevolge van zijn aangename wijze van uitvoering, aan zeer velen opnieuw groote diensten te zullen bewijzen.

De gemakkelijke raadpleging wordt in hooge mate bevorderd door de marginale aantekeningen en het alphabetisch register.

d. Financiële verhoudingswet, Werkloosheidssubsidiewet, Wet Noodlijdende Gemeenten, Bepalingen der Gemeentewet betreffende plaatselijke belastingen en Wet op de personeele belasting 1936 Prijs f 1.—)

In deze uitgaaf vindt men bijeen de wetten met betrekking tot de financiële verhouding tusschen het rijk en de gemeenten, het werkloosheidssubsidiefonds, steun aan noodlijdende gemeenten, alsmede de bepalingen der gemeentewet betreffende plaatselijke belastingen en de wet op de personeele belasting 1896.

Daar de gemeenten steeds meer in aanraking komen met de wet van 22 December 1933 (*Ned. st. bl.* no. 715), tot steun aan noodlijdende gemeenten, kwam het gewenscht voor ook deze wet in de nieuwe uitgaaf op te nemen.

De hierbovengenoemde werkjes zijn uitgegeven in het bekende *en handig zakformaat* (A6 = 103 × 147 mm.)

e. Wees Waakzaam. Korte aantekeningen betreffende contrôle en in het bijzonder betreffende de contrôle der gemeente-financiën. — door N. L. Reuvecamp, Verificateur der gemeente-financiën te Hilversum. (Prijs f 1.25.)

De schrijver heeft getracht in ongeveer 250 aantekeningen samen te vatten algemeene wenken betreffende contrôle en bijzondere punten betreffende de *contrôle der gemeentefinanciën*. Genoemd kunnen worden de taak van den externen controleur, de kasopneming en maatregelen van interne controle bij diensten en bedrijven.

Algemeene wenken zijn samengevoegd. Aan den gemeente-ontvanger zijn afzonderlijke aantekeningen gewijd. Voorts zijn o.m. voor verschillende diensten en bedrijven, en ook voor gesubsidieerde vereenigingen, bijzondere punten aangegeven.

In deze aantekeningen, gegrond op ervaring, wordt een op de praktijk gerichte leidraad gegeven, waarin de aanwijzingen omtrent de controle der gemeente-financiën in kort bestek zijn te vinden.

Kennisneming van dit werkje is van belang voor allen, die bij het beheer en de controle der gemeentefinanciën zijn betrokken. Studeerenden zij voorts deze uitgaaf bijzonder aanbevolen.

OFFICIEELE MEDEDEELINGEN.

Verslag van de werkzaamheden der Sociaal Technische Commissie (S.T.C.) van de Vereeniging voor Locale Belangen over 1935.

De samenstelling der commissie was aanvang 1935:

Ir. Thomas Karsten	Voorzitter
Jhr. ir. C. Ortt	Ondervoorzitter en wnd. Secretaris.
Ir. J. Verhoef	m. b. v.
G. van Galen Last	Leden
Ir. R. Heida	
R. Moh. Enoch	
J. M. H. Timmermans	
Ir. E. A. Voorneman	
Ir. H. Westbroek	
Dr. S. W. de Wolff	Juridisch Adviseur.
Mr. M. D. de Jong	

In het verslagjaar trad ir. Verhoef als lid af. Verder vonden in het verslagjaar geen mutaties plaats; wel werd besloten Prof. Dr. Ir. C. P. J. Mom uit te noodigen tot het lidmaatschap, de verwezenlijking waarvan evenwel eerst na het verslagjaar plaats had.

De commissie vergaderde op 1 Juni 1935.

De volgende onderwerpen kwamen in behandeling.

1. *De voorbereiding van de technische sectie van het Decentralisatie-congres 1936.*

2. *Deelname aan het Internationale Woningcongres te Praag in 1935.*

Nadat op instigatie der S.T.C. van uit Ned. Indië een niet onbelangrijke inzending aan dit congres is gedaan, heeft de S.T.C. getracht het congres door een vertegenwoordiger der commis-

sie te doen bijwonen, n.l. door het toch reeds in Holland vertoevende lid ir. Verhoef. Zulks is echter niet mogelijk geweest.

3. *Bevordering van bamboebouw*

Op initiatief der S.T.C. is de aandacht van den D. V. G. gevestigd op het belang en welhaast de onmisbaarheid van bamboebouw voor de inheemsche landelijke bevolking en op de wenselijkheid systematisch te zoeken naar een modus, waardoor deze i. v. m. de pestbestrijding zou kunnen worden aanvaard. Ook op het Dept. van E. Z. bleek hiervoor interesse te bestaan. De voorzitter der S. T. C. had daartoe een conferentie onder voorzitterschap van het wnd. Hoofd der D. V. G. met vertegenwoordigers der betrokken afdeelingen. Door de betrokken overheidsdiensten zal nader worden nagegaan, op welke manier dit bevolkingsbelang het best in overeenstemming kan worden gebracht met de voor de pestbestrijding noodige voorzorgsmaatregelen.

4. *Luchtkarteering.*

Na uitvoerig overleg met de K. N. I. L. M. en de L. A. richtte de S. T. C. tot alle daarvoor in aanmerking komende ressorten en diensten een rondschriven, waarin de mogelijkheden van luchtkarteering hier te lande uitvoerig werd uiteengezet.

5. *Technische voorschriften der Pestbestrijding.*

Door de leden der S. T. C. werden de technische voorschriften van den Dienst der Pestbestrijding in studie genomen, teneinde daarin in overleg met het hoofd van dezen dienst tot wenschelijke verbeteringen te komen.

Acquit en décharge penningmeester.

Ondergeteekenden

H. C. Kakebeeke, Referendaris 1e klasse ter gemeente-secretarie van Semarang

W. van der Peyl, Administrateur ter provinciale secretarie van Midden-Java

verklaren hierbij dat zij de boeken en bewijsstukken van den Penningmeester der Vereeniging voor Locale Belangen over 1935 en de door den Penningmeester opgemaakte jaarrekening hebben nagezien en in orde bevonden.

Het zou naar hun meening aanbeveling verdienen, in den vervolge bij de jaarrekening te vermelden, welke bedragen aan subsidie, contributie, abonnementsgelden, enz. op het einde van het jaar nog te vorderen zijn (en eventueel welke vorderingen de Vereeniging nog heeft te voldoen).

Semarang, 11 Mei 1936